

тигізеді. Қылмыскер туралы, әсіресе, оқиға боған жерден жасырынып қалған қылмыскер туралы ақпарат алу, көп жағдайда қылмысты ашуға маңызы бар және оны іздестіру мақсаты мен тергеушінің өзіне қажетті тактикасын пайдалануға мүмкіндік береді. Дегенмен қылмыстың іске асыруы тағы да дейін тұлғаның қауіп-қатері қалыптасады. Нақты криминалды ахуалдар сондықтан тап зерттеуде осы ахуал айқындалған адамдар қасиет ғана емес, оның әлеуметтік және психикалық сызықтары, басқа қасиеттер және әлеуметтік қатынастардың қатысушысы ретінде тұлғаның сапаларының барлық мүмкіншілігі есепке алуы керек.

Қылмыскердің қылмыстық мінез-құлқын қабылдау туралы шешіміне сәйкес, ол қылмысты жасаудың ситуациясын болжап, өзінің болашақ әрекетін алдын-ала моделдеп, қылмысты жасау тәсілін, іздерді жасыруды алдын-ала шешіп, соған дайындық жасайды. Алайда қылмыскерлердің көпшілігі, қылмыс жасауға бел буғанда барлық ситуацияларда бұл критерийлерді бағалай бермейді.

Сонымен криминалистік ситуалогияның негізгі объектілерін қарастырып өттік. Қылмысты ашу мен тергеу шеңберінде дәлелдеу субъектілерінің қалыптасқан ситуацияны дәлме-дәл, толық қабылдап, оған дұрыс баға беруімен тергеудің нәтижесі тікелей байланысты. Сондықтан қылмыс аясында пайда болған ситуацияға қатысты теориялық зерттеулер криминалистика ғылымында өз орнын табуда.

1. Словарь русского языка: В 4 т. / Под ред. А.П.Евгеньевой. Изд. 3-е стереотип. М., 1988. Т. 4. – 680с.

2. Волчецкая Т.С. Криминалистическая ситуалогия: Монография. / Под ред. проф. Н.П. Яблокова. Москва; Калинингр. ун-т. - Калининград, 1997. - 248 с.

3. Образцов В.А. Криминалистическая интерпретация понятия “деятельность” // Тезисы доклада на криминалистическом семинаре в Институте прокуратуры СССР. М., 1982. С. 1-4.

In article the basic objects criminalities situations are considered. The classification scheme of the criminal situations which are objects criminalities of research is given.

В статье рассмотрены основные объекты криминалистической ситуалогии. Дана классификационная схема криминальных ситуаций, являющихся объектами криминалистического исследования.

М. Аумолдаева

КӘМЕЛЕТКЕ ТОЛМАҒАНДАРДЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІГІ

Кәмелет жасына толмағандардың құқық бұзушылық үшін жауапкершілігі жайлы мәселе қоғам өмірінде «қылмыстылықпен» күресті шешуде маңызды орын алады. Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауаптылығы және жазалау мәселелері ҚР Қылмыстық Кодексінің VI бөлімінде қарастылған. Бұл жағдай ең алдымен кәмелетке толмағандар қылмыстылығының жалпы қылмыстылықтың құрамдас бөлігі ретіндегі айтарлықтай өзіндік ерекшеліктерімен дәйектеледі. Бұл ерекшеліктер жасөспірімдер мен кәмелетке толмағандарды әлеуметтік – психологиялық тұрғыда өсіп жетілуінің өзгешеліктеріне: әлеуметтендірілу деңгейінің жеткіліксіздігіне, психофизикалық, жас жағынан және әлеуметтік кемелденуінің олқылықтарына, адамгершілік құндылықтары жөніндегі одағай түсініктеріне, мінез-құлқының өзіндік қасиеттеріне, «формальды емес жетекшілердің» әсеріне тез берілуі, үлкендерге еріп кету және т.б. тәуелді болып келеді.

Кәмелетке толмағандар қылмыстылығының көрсетілген өзіне тән сипаттары заң шығарушыны кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауаптылығын ықтиятты түрде реттеу қажеттілігіне қарай жетелеп әкеледі. Заңдарда кәмелетке толмағандар үшін жаза түрлерін белгілеудің, оларға жаза тағайындаудың, оларды қылмыстық жауаптылық пен жазадан босатудың, ескіру мерзімдеріне есептеу мен соттылығын жоюдың айрықша шарттары қарастырылған.

ҚР ҚК-нің «Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауаптылығы» жөніндегі бөлімінің 78 бабының 1 бөлігінде «Кәмелетке толмағандар деп – қылмыс жасаған кезге қарай жасы он төртке толған, бірақ он сегізге толмаған адамдар танылатындығы» белгіленген. Сот кәмелетке толмағандар жасаған қылмыстар туралы істерді қарау барысында кәмелетке толмаған адамның жас шамасын дәл анықтауға шаралар қабылдауға міндетті. Адам белгілі бір жасқа дәл туған күні емес, келесі тәуліктен бастап толған болып есептеледі. Жас мөлшерін соттық медициналық сараптама бойынша анықтағанда, сотталушының туған күні болып сарапшы атаған жылдың соңғы күні есептелуі қажет, ал жас шамасын ең төменгі және ең жоғарғы жылдар арқылы белгілегенде, ондай адамның сараптама ұсынған ең төменгі жасына табан тіреу керек [15, 91-92б.].

ҚР ҚК-нің 14 бабына сай қылмыстық жауаптылыққа есі дұрыс, кодексте белгіленген жасқа толған жеке адам ғана тартылуы тиіс деп көрсетілген. Сонымен қатар қылмыс жасаған кезде он алты жасқа толған адам қылмыстық жауаптылыққа тартылады деп 15 бабының 1 бөлігінде баяндалған. Жоғарыда аталғандай кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі ҚР Қылмыстық Кодексінің нормаларымен реттеледі. ҚР Қылмыстық Кодексі бойынша қылмыстық жауапкершілік он алты жастан, тек кейбір қылмыстар үшін ғана кәмелетке толмағандар он төрт жастан қылмыстық жауапкершілікке тартылатыны белгілі. ҚР Қылмыстық Кодексінің 15 бабына сәйкес қылмыс жасаған кезде он төрт жасқа толған адамдар кісі өлтіргені, денсаулыққа қасақана ауыр зиян келтіргені, ауырлататын мән – жайлар кезінде денсаулыққа қасақана орташа ауырлықтағы зардап келтіргені, зорлағаны, жыныстық сипаттағы күштеу әрекеттері, адамды ұрлағаны, ұрлық жасағаны, кісі тонағаны, ұрып – соққаны, қорқытып алғаны, ауырлататын мән – жайлар кезінде мүлікті қасақана жойғаны немесе бүлдіргені, терроризм, адамды кепілге алуы, террористік акті туралы біле тұра көрінеу өтірік

хабарлағаны, қару – жаракты, оқ – дәріні, жарылғыш заттар мен жарылғыш құрылғыларды ұрлағаны не қорқытып алғаны, ауырлататын мән – жайлардағы бұзақылығы, есірткі заттарды немесе жүйкеге әсер ететін заттарды ұрлағаны не қорқытып алғаны, ауырлататын мән – жайлар кезінде қайтыс болған адамдардың мүрдесін және олардың жерленген жерлерін қорлағаны, көлік құралдарын немесе қатынас жолдарын қасақана жарамсыз еткені үшін қылмыстық жауапқа тартылуы тиіс. Кінәлі тұлға жасаған қылмыстары үшін жауапқа тартылып, заң алдында әділ жазасын алады. Он төрт жас - әлеуметтік психикалық дамудың белгілі бір деңгейде қалыптасқанын көрсететін жас болып табылады. Яғни, он төрт жастағы жасөспірім ұжым, қоғам алдында жауапкершілігін сезіне алатын, достық, атақ, әділдікті түсіне алатын, өз ойлау қабілеті мен өз тұрғысынан баға бере алатын дәрежеде болады. Олар өзінің әрбір жат қадамының зардабын, оның кері әсерін осы жаста сезіне алатындықтан, заң оларға жат қылығы үшін моральдық және құқықтық жауапкершілік жүктеп, қылмыстық жауапкершілікті он төрт, он алты жастан белгілейді.

Қазіргі таңда заң әдебиеттерінде қылмыстық жауапкершіліктің жасын анықтауда біркелкі пікір жоқ. Мәселен, бір ғалымдар құқық бұзған, қылмыс жасаған кәмелетке толмағандарды қылмыстық жауапкершілікке тарту жасын белгілеуде басты рөл атқаратын белгі қоғамдық қауіптіліктің дәрежесі екенін баса көрсетеді. И.И. Карпец: «Ауыр қылмыс жасаған кәмелетке толмағандарға заң шығарушы он төрт жастан қылмыстық жауапкершілік тағайындайды дей келе, ауыр қылмыс жасаған кәмелетке толмағандардың әрекетін жазалаусыз қалдыруға болмайды» деп жазады [16, С. 256.].

Кейбір ғалымдар атап айтсақ, З.А.Астамиров, А.А. Примаченко жеткіншіктерді қылмыстық жауапкершілікке тартуда тағыда бір белгіні көрсетеді, ол кәмелетке толмағандарды жеке адам етіп қалыптастыру үшін белгілі бір дәрежеде әлеуметтендіру [17, С. 153-154.].

З.А.Астамиров, А.А. Примаченконың пікіріне М.М.Бабаев пен Н.А. Беляевтың тұжырымдары етене жақын. Н.А. Беляев, М.М.Бабаев атап өткендей, он төрт жастағы жасөспірімдердің соттық жауапкершілігі олардың өз әрекетін қоғамға жат қылық екенін, істеуге тыйым салынатынын түсіне алатын жағдайда ғана жүзеге асырылады [18, С. 95-96.].

Кейінгі кезде жасөспірімдердің жан-жақты интеллектуалдық жағынан жетілу, жылдам өсу процестерінің байқалуы олардың ерте бастан, жас кезінен өз тәртіптерінің дұрыс, бұрыстығын өз тұрғысынан бағалай білу қабілеті міндетті түрде қылмыстық жауапкершілік жасын төмендетуді қажет ете ме деген сұрақ туғызар болса, ол заңды да.

Жасы толып, қылмыс жасаған баланы қылмыстық жауапкершілікке тарту әр елде әр түрлі шешілген. Мысалы, Ұлыбритания елінде қылмыстық жауапкершілік кей қылмыстар үшін сегіз жастан көзделуі мүмкін. Нью – Йорк штатының ҚК бойынша қылмыс істеп, сотқа тартылған бала егер өз әрекетінің қауіпті іс - әрекет екенін түсіне алған жағдайда, қылмыстық жауаптылыққа сегіз жастан он екі жасқа дейін тартылады. Шетелдердің қылмыстық заңнамасын зерттеу барысында қылмыстық жауаптылық, соның ішінде кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауаптылық жасы әр елде әрқалай көрсетілетіні белгілі болды.

Кейбір елдердің заңдарында, кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауаптылығының қажетті шарты ретінде жасөспірімнің қоғамға қауіптілік, заңға қарсы әрекетін түсіне алу мүмкіндігі қарастырылады. Германия ҚК-нің 66 тармағы «кінәлі болу» түсінігін қарастырса, Болгария ҚК-де «он төртке және он сегізге толмаған кәмелетке толмаған жасөспірімдер өздерінің әрекеттерінің мәні мен маңызына, жат қылықтарына баға бере алатын жағдайда ғана қылмыстық жауапкершілікке тартылады» деп көрсетілген [19, С. 68-69.]. Өзімізге белгілі қазіргі қолданыстағы құқықта «жауаптылыққа қабілеттік» деген ұғым бар. Бұл ұғым қылмыстық жауапкершілікті өтеуге қабілеттілікті көрсетеді. Мұндай түсінік жауаптылыққа «қабілеттік → кінә → жауапкершілік» тізбегінің алғашқы баспалдағы болып табылады.

Жалпы кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігін анықтаудағы негізгі белгі – жас жеткіншектің өмірге көзқарасы, жеке басының әлеуметтік тұрғыда белгілі бір дәрежеде жетілуі болып табылады. Құқық бұзушының жоғарғы сатысы қылмысқа қылмыстық жауапкершілік он алты жастан белгіленетіні сондықтан. Кәмелетке толмағандардың белгілі бір дәрежеде жетілуі дегенде жас жеткіншектің әрбір істеген жат қадамының мемлекеттік маңызын, оған тигізер зиянын, өз дәрежесінде түсініп, бағалай білуін айтуға болады. Соған байланысты он төрт жастан бастап қылмыстық жауапкершілікке тартылатын әрекеттің нақты зиянын, деңгейін анықтау маңызды орын алады. Әрекеттің жан – жақты зерттеліп, ашылуы – тәрбиелік жұмыспен қоса ерекше қылмыстық құқық шараларының жүзеге асырылуына, оның тиімді болуына жол ашады.

Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі кейбір ғалымдар еңбектерінде көрініс тапқан, яғни, олар кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілік жасын анықтауда басшылыққа алынуы тиіс белгілерді атап көрсетеді. Олардың пікірі бойынша ондай белгілер мыналар:

1. қоғамдық қауіптілік әрекетін сезіне алу мүмкіндігі
2. қоғамдық қауіптілік пен басқа әрекеттердің дәрежесі
3. кәмелетке толмағандардың арасында осындай әрекеттердің таралуы

Біздің пікірімізше жалпы қылмыстық жауапкершілік негізінде кәмелетке толмағандардың жеке басы емес, оның жасаған қылмыстық жат әрекеті жатыр.

Жоғарыда көрсетілген норма құқық бұзған кәмелетке толмағандар психикасы мен жас ерекшеліктерін есепке ала отырып, тек осы дәлелдемелер ғана құқық тәртібін бұзған жеткіншектің өз әрекетіне, тәртібіне қарсы тойтарыс бере алмай, оған қадам жасайтынын дәлелдей түсіп, бұл жастағы балаға тек қана тәрбиелік мәні бар шаралармен әсер етудің тиімділігін айқындай түссе керек.

Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігіне байланысты ҚР ҚК және КДЖК-не өзгертулер мен толықтырулар енгізу қажеттілігі - өмір шындығынан туындайтын қажеттілік. Бұл бөлімнің енгізіліп, күшіне енуі бір жағынан ашылған жаңалық, екінші жағынан кәмелетке толмағандар құқық бұзушылығының себептері оған әсер ететін және тудыратын жағдайларын жан – жақты ашуға көп көмегін тигізеді даусыз.

Сонымен қылмыстық жауапкершілік құқық бұзған кез – келген адамның жеке басымен тығыз байланысты. Оған себеп қылмыстың алдын алу, ескерту, құқық бұзушыны дұрыс жолға салу сияқты шаралар бір жағынан, қылмыс жасаған адамның жеке басының ерекшеліктеріне байланысты болса, екінші жағынан ол шаралардың қандай адамға қолданылатындығында болып табылады.

Жасы толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі жоғарыда атап өткендей ҚР ҚК нормаларымен реттеледі. Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі оларға қолданылатын қылмыстық заңдардың ерекшеліктерімен ерекшеленеді.

Кәмелетке толмағандар қылмысы мен жасөспірімдердің құқық бұзушының ерекшеліктерін әлеуметтік психикалық жағынан ашып алып және қылмыстық құқықтық тұрғыда есепке алу үлкен орын алады. Бұл заң шығарушының қылмыскер тұлға – жасы толмаған бала болған жағдайда, қылмыстың құрамын дұрыс таңдауға қажет жағдай туғызуына, құқық бұзуға тиімді құқықтық шара тағайындауға мүмкіндік береді. Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі туралы заңдылық жиынтығын саралай келе, көптеген авторлар кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігін қылмыстық жауапкершілікке тартылған олардың пайдасына шешілген «жеңілдік» ретінде қарайды. Жалпы кәмелетке толмағандар үшін заңда көрсетілген жеңілдіктер оларға қолданылатын жазалау шараларын мектеп, тәрбиелік сипаттағы қоғамдық шаралармен әсер ету қағидаларын ұсынған. Сонымен қатар кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі мен жазалау айырмашылығы олардың жеке басының әлеуметтік – психикалық ерекшеліктерін, істеген қылмыстың криминологиялық тұрғыдағы сипатын, қылмыстың тәсілі мен нәтижеге жетуін, ол баланың ересек адамдарға қарағанда тез де оңай түзелуін ескеру мақсатында заңда оларға қолданылатын шаралардың көбі тәрбиелік қағидаларға негізделгені көрсетілген.

Қылмыспен күрес әрбір істелген қылмыс пен кінәлі адамға қатаң түрде жекелей әсер еткенде ғана тиімділігін берері сөзсіз. Кінәлі балалардың жеке басымен істелген қылмыстың барлық ерекшеліктерін жан – жақты есепке алу қылмыстық жауапкершіліктің түрін, жазалаудың мөлшерін, қоғамдық әсер ету нысанын тағайындауға айқындық береді. Сонымен қатар құқық бұзушыны тәрбиелеу үшін қандай тиімділік беретінін ашып көрсетеді.

Жасөспірімдердің құқық бұзушылығы белгілі бір жас аралығында жасалатын, оларға қылмыстық жауаптылық тағайындалатын, жеке дараландыру үшін нақты адамды анықтайтын – жалпы жауаптылықтың алғы шарты болып табылады.

Егер қылмыстық жауапкершілікке бірнеше адам тартылатын болса, олардың әрқайсысының жасалынған қылмысқа қатыстылығын, қылмысты істеу барысында қандай рөл атқарғандығын анықтайды.

И.И. Карпецтің пікірі бойынша, оларды қылмыстық жауапкершілікке тартумен барлық мәселелер шешілмейді. Ғалымның түсінігінше үкім шығарғаннан кейін жазаны орындау кезеңі туып, бұл айыпталушының істеген қылмысының ауырлығын, тағайындалатын жазаның мөлшерін айқындап, оның әрі қарай түзелу жолына түсуіне көп көмегін тигізеді. Яғни, бұл түзелу жолына түскендіктен қылмыстық – құқықтық шаралар тиімділігін көрсетсе керек [20, С. 403-404.]. Қылмыс істеген адам ғана жеке жауапкершілікке тартылу керектігін алға қоя отырып, ол «кінәлі адам қоғам алдында істеген жат әрекеті үшін қай дәрежеде жауап беретінін» анықтайды. Қылмыстық құқықта теріс қылық жасаған үлкен не кіші болсын, оның тәртібінің объективті, субъективті жақтарының белгілері анықталады. Яғни, құқық бұзушының жеке басы, кінәлінің жасы, әрекеті ескеріледі. Қылмыстық әрекет өзінің сипаты жағынан бірдей болуы мүмкін, ал оны істеген адамның әр түрлі болуы заңды да, сондықтан жауапкершілік пен жазаға тарту да сан алуан. Қазіргі кезде көп әдебиеттерде қылмыстық жауапкершілік пен жаза кінә түрлі бірақ, бір – бірімен тығыз байланысты құбылыс деген пікір көрініс табуда.

Қылмыстық жауапкершілік – кез-келген адамның құқық пен істеген қылмысына заң алдында міндетті түрде жауап беруі. Жаза – қылмыс істеген адамға соттың шешімімен мемлекеттік нақты шара қолдану, оны орындауға мәжбүрлеу. Жаза қылмыстық жауапкершілікке тартудағы ең басты нысаны болса, келесі бір қылмыстық жауапкершілікке тарту нысаны кәмелетке толмағандарға қатысты тәртіптік сипаттағы еріксіз шаралар болып табылады. Жасы толмағандарды қылмыстық жауапкершілікке тарту өз ерекшеліктерімен ерекшеленеді. Бұл ерекшеліктер оларға қолданылатын қылмыстық құқықтық шаралардың белгілі бір дәрежеде ғана іске асатындығын айқындай түссе керек. Яғни, кәмелетке толмағандарға өлім жазасы, өмір бойына бас бостандығынан айыру сияқты жазалар қолданылмайды және тағайындалатын бас бостандықтан айыру жазасы он екі жылдан аспауы тиіс екендігін айқындайды. Қылмыстық кодекс кәмелетке толмағандарды қылмыстық жауапкершілікке тарту үшін олардың есінің дұрыстығын тексеруді міндеттейді.

Жоғарыда атап өткендей, қоғамға қауіпті іс-әрекет жасағаны үшін санасы мен ерік-жігері бар, есі дұрыс адамдар ғана қылмыстық жауаптылыққа тартылады, яғни, қылмыс субъектісі болып табылады. Тек осындай адамдар ғана не істегенін түйсініп және өз іс - әрекетін басқара біледі. Ал мұндай қабілеті жоқтар яғни істеген әрекетінің қауіптілігін сезбейтіндер, сезінсе де өз әрекетін басқара алмайтындар есі дұрыс еместер деп саналады да, қылмыстық жауаптылыққа тартылмайды.

Есі дұрыс еместік ұғымы ҚР ҚК-нің 16 бабының 1 бөлігінде былай сипатталған: «Қоғамдық қауіпті әрекетті жасаған кезде есі дұрыс емес күйде болған, яғни созылмалы психикалық ауруы, психикасының уақытша

бұзылуы, кемақылдығы немесе психикасының өзге де дертке ұшырауы салдарынан өзінің іс - әрекетінің іс жүзіндегі сипаты мен қоғамдық қауіптілігін ұғына алмаған немесе оған ие бола алмаған адам қылмыстық жауапқа тартылуға тиіс емес» [21].

Қандай да болсын психикалық ауытқуы бар жасөспірім қоғамға қауіпті әрекет жасау кезінде өзінің әрекетіне баға бере алмай, өзін-өзі басқара алмайды. Мұндай жағдайда егер кәмелетке толмаған есі дұрыс емес деп танылса, оны қылмыстық жауапкершілікке тарту орнына соттың шешімімен арнаулы медициналық сипаттағы шара қолданылады. Жас болсын, жасы толмаған болсын оның қылмыстық әрекетті қасақана жасағанын, кінәсін анықтау кез-келген жағдайда міндетті болып табылады. Кінәні анықтау қылмыстық жауапкершілікті тағайындауда басты рөл атқарады. Кінәлі болса қылмыстық жауапкершілікке тартылады, ал кінә дәлелденбесе, жауапкершілік өздігінен күн тәртібінен түседі.

Қылмыстық заң қылмыстық әрекетке барған кәмелетке толмағандарды жазалау керектігін белгілейді. Ересектерге қарағанда, кәмелетке толмағандарды қылмыс үшін жазалау белгілі бір шектеу мен құқықтардан тұратынын тағы да еске сала кеткен артық болмас. Десек те, қандай да болсын қылмыстық жаза – кәмелетке толмағандардың құқық бұзушылығын болдырмау, қайта тәрбиелеу мен дұрыс жолға салуға өз септігін тигізеді. Кәмелетке толмағандарға тағылатын қылмыстық жаза оның сана сезіміне әсер етіп, өзінің істеген әрбір қадамына сынмен қарауына, қоғамға жат әрекетті екінші рет қайталап жасамауына, заңды бұзбауына жол ашады.

Кәмелетке толмағандардың қылмыстарын болдырмау үшін күрестің маңызы оның нәтижесінен көрінері сөзсіз. Жалпы құқық бұзған жасөспірім болсын, қылмыс жасаған кәмелетке толмаған болсын, олардың қоғамға жат әрекеттерінің қауіптілігін, зиянын анықтау арқылы жаза тағайындау немесе ата-ана қарауына беру, арнаулы мекемелерге жіберу - қылмыстық заңның әділдігін паш етеді.

1.Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы. 14 наурыз 2009 жыл // Заман жаршысы.- 14 наурыз 2009 жыл. - № 11.- 1-36.

2.Н.Ә.Назарбаев. Қазақстан - 2030. - Алматы: «Юрист», 2004. – 33б.

3.Криминология: Учебник // Под ред. А.И. Долговой. – М., 2004. – С.56.

4.Қазақстан Республикасы. 1998 ж. 17 желтоқсанында қабылданған Заң, № 352 Неке және отбасы туралы. - Алматы: «Жеті жарғы», 2008.

5.К.Д.Ушинский. Отбасы тәрбиесі. - Алматы, 1984. – 74б.

6.Авиричев С.С. Плутарх и античная биография. - С-Петербург, 1991 - 14б.

7.Алматы қаласының Әуезов ауданының прокуратурасының «Кәмелетке толмағандардың қылмыстылығының жағдайы туралы»тоқсандық есебі.-2б.

The problem of the responsibility of the underage people for the violation of the law plays the main role in the crime control.

Проблема ответственности за право нарушение несовершеннолетних имеет главную роль в борьбе с преступностью .

Е.К. Даулетяров

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ВЫМОГАТЕЛЬСТВА

Предупреждение вымогательства представляет собой деятельность различных субъектов по нейтрализации причин и условий данного преступления, оказанию профилактического воздействия на лиц, склонных к вымогательству. Как показывает изучение новейших научных разработок криминологических проблем вымогательства, предлагаемые предупредительные меры неизбежно затрагивают и противодействие различным негативным последствиям экономических реформ (безработице, имущественной дифференциации населения, моральным сдвигам в общественном сознании и т.д.), и меры борьбы с выявляемыми вымогательствами. Последний аспект в достаточной мере оправдан: вымогательство как одно из "модных" преступлений интенсивно воспроизводится, что придает большое общепреventивное значение эффективной борьбе с ним.

Имеющиеся в РК целевые программы по усилению борьбы с преступностью не выделяют каких-либо специальных мероприятий по противодействию вымогательству и его предупреждению. Данные вопросы предполагается решать в рамках общих мер, направленных на защиту личности, собственности, усиление борьбы с организованной преступностью. С учетом характера рассмотренных причин и условий вымогательства целесообразно определить стратегическое, отправное начало предупреждения вымогательства. На наш взгляд, оно состоит в усилении правоохранительной, фискальной и судебной функций государства, прежде всего в сфере экономики.

Действительно, поскольку вымогательство в известный период заместило собой легальное принуждение в области хозяйственных интересов, постольку требуется его вытеснение мощными государственными механизмами гарантии личной и экономической безопасности. Это направление предполагает самые разнообразные меры, которые носят глобальный и долговременный характер (очевидно, они не могут быть исчерпывающим образом охарактеризованы в рамках данного специального исследования) правовые:

1. совершенствование антикриминального, налогового, таможенного законодательства, выработка и законодательное закрепление наиболее быстрых и эффективных процедур разрешения хозяйственных и имущественных споров ;

2. финансовое и материально-техническое обеспечение правоохранительных органов и судебной системы. Очевидно, необходимо непрерывно обращать внимание органов и должностных лиц, формирующих и исполняющих соответствующие бюджеты, на ту цену, в которую обходится низкая обеспеченность указанных систем;